

”Far - hvad er fred?”

Fortællinger fra Befrielsen

Befrielsesberetninger

Lanceret af Museerne i Fredericia, marts 2015 i anledning af 70-året for Befrielsen

Befrielsesberetninger

I anledning af 70-året for Danmarks Befrielse har Museerne i Fredericia interviewet 14 øjenvidner om deres erindringer og oplevelser fra 4. maj 1945.

Interviewene er blevet redigeret og forkortet, og på Museerne i Fredericias hjemmeside kan de enkelte beretninger høres – som de er blevet fortalt af dem, der oplevede det.

I dette appendix kan befrielsesberetningerne læses. Materialet kan bruges som supplement til hjemmesidens materiale eller i stedet for denne.

Øjenvidnerne er listet i alfabetisk orden efter fornavn.

Aase Folmann Petersen	side 3
Aksel Sommerby 1	side 4
Aksel Sommerby 2	side 5
Edel Pedersen	side 6
Ella Mortensen	side 7
Gerda Brockhusen	side 8
Inger Heise Olsen	side 9
Jytte Poulsen	side 10
Kirsten Peier	side 11
Lilly Krogh	side 12
Lis Carlsen	side 13
Lis Holleufer	side 14
Ruth Bjarup 1	side 15
Ruth Bjarup 2	side 16
Ulla Nagy	side 17
Verner Jensen	side 18

Billederne i dette materiale må ikke reproduceres.

Copyright

Museerne i Fredericia © 2015

Udarbejdet af Ditte Svane og Rasmus Welling

Aase Folmann Petersen

Calvinsvej 43

(f. 1940)

Jeg kan huske, vi boede på Calvinsvej 43. Det er sådan en stor tofamiliersejendom. Og der boede vi fem familier. Vi boede helt oppe. Så havde vi beskyttelsesrum nede i kælderen.

Så kan jeg huske, vi skulle gå i seng, min far skulle af sted. Jeg ved ikke, hvad han skulle. Somme tider har jeg mistænkt at han lavede et eller andet. Jeg ved det ikke. Men han skulle i hvert fald af sted, og så kom han hjem der hen af natten.

Jeg kan huske, vi havde sådan nogle mørklægningsgardiner. Det var sådan nogle gamle gule flossede nogen efterhånden, vi kunne kigge igennem. Og så måtte vi lige pludselig rulle gardiner op. Og så råbte de. Og så ringede de – dem, der boede nedenunder - de unge piger de ringede med alle ringeklokkerne om morgenen og sagde: ”Vi er fri, vi er fri, vi er fri, kom ned på gaden.” Og så fik vi lov at komme ned til gadedøren i nattøj og se hvad der skete, og så skulle vi komme op og blive vasket.

Alle smækkede op med rullegardinerne, nogle trak ned og smækkede dem op igen, det var lige som sådan helt – at de kunne rulle de rullegardiner op. Så løb vi rundt ude på vejen. Og så var det ellers fest og glæde hele dagen. Det er hvad jeg forbinder med freden. Vi behøvede ikke rulle ned om aftenen, da vi skulle i seng.

Aksel Sommerby Kongensstræde 17

(f. 1935)

Jeg boede i Kongensstræde nummer 17 sammen med min mor. Vi boede oppe på første sal. Det var sådan en meget lille lejlighed. Nu når vi snakker om 4. maj, så husker jeg, at lige pludselig – det var over middag – der var meget larm af flyvere, der fløj ind over, og de var meget lave. Og jeg for hen til vinduet og kiggede ud. Og der nåede jeg at se nogle engelske jagere, der kom lavt ind over og fløj over mod Østerstrand. De kom fra vest. Og jeg var alene hjemme, så jeg smuttede ned af trapperne og op til Østerstrand. Og der var allerede gang i den, kunne vi høre. De skød og der var raketter og det var rigtig vildt, det der foregik. Så jeg nåede op, og jeg nåede lige at kigge ud over Lillebælt, og der var der nogle ubåde, som blev beskudt af flyvere. Der var rigtig mange flyvere, det syntes jeg i hvert fald dengang. De dykkede ned over og det sprøjtede op med vand, men så blev jeg sgu bange. Og så tænkte jeg, der skal jeg ikke være. Oppe fra kasernen, som lå til højre for mig, der når man står oppe på volden, der skød tyskerne også efter de dér. Men så så jeg, der kom en og dykkede ned mod mig, så løb de tyskere dér, de løb ned fra taget. Så der blev ikke skudt mere fra den side. Men jeg løb ned af Danmarksgade. Og der var der en port, og der stod der nogle mennesker, og der kom jeg så løbende, og så var der en mand, han tog fat i mig: ”Du må hellere komme herind og stå”. Men det ville jeg ikke. Jeg ville op til min mor. Hun arbejdede i noget, der hed Osteklokken oppe i Danmarksgade, det var sådan en viktualieforretning.

Aksel Sommerby Gården Øster Elkjær, Erritsø Bygade

(f. 1935)

Min mor, hun arbejdede i noget, der hed Osteklokken oppe i Danmarksgade, det var sådan en viktualieforretning. Om aftenen, eller hen ad ved lukketid, så siger min mor: "Vi er blevet inviteret ud til Erritsø." Dem, der havde Osteklokken, de boede i Erritsø. Hun var urolig over, hvad sker der nu. Og der kom vi så med dem hjem. Og så på vejen ud af den gamle Strandvej, der så vi, der holdt nogle ambulancer. Der kom nogle både ind. De havde været ude at fiske nogen op fra den dér ubåd, de havde skudt ned i vandet.

Men vi kom så hjem til dem. Og så om aftenen, så hørte vi i radioen Frihedsbudskabet. Og så sagde min mor: "Nu skal vi altså hjem". Vi var godt klar over, det var festligt at være i Fredericia. Men det kunne vi ikke. Der blev skudt med maskinpistoler og alt sådan noget, det kunne vi høre inde fra Hannerup. Der hvor restauranten ligger, der var der en HIPO-kaserne. Det var danske, det vi kalder landsforrædere, det var nogle rigtig grimme karle. Der var modstandsbevægelsen begyndt at komme i karambolage med dem. Og der blev skudt op med lyspatroner og alt sådan noget, det blev helt oplyst, og det så vildt ud. Så vi måtte blive hvor vi var.

Dem, der havde Osteklokken, De havde noget, der hed Øster Elkjær. Der i Erritsø, der var der et missionshus på hjørnet. Så lå Øster Elkjær lige bagved. Der var nogle tyskere stationeret derovre i missionshuset. Og så manden, der havde Osteklokken, han havde sådan en stor radio med grammofon. Så havde han nogle engelske militærplader, og dem satte han på, og så åbnede han alle vinduerne. Og så fik den ellers hvad den kunne tage. Og da var der nogle af de tyskere derovre, de kom ud og kiggede, men de vinkede bare, de var jo lykkelige også. Det var heller ikke meningen, han ville nedgøre dem, men han ville vise, nu bestemte vi sgu.

Edel Pedersen Vendersgade 40

(f. 1926)

Der kom jo det dér budskab om at tyskerne havde givet op. Og så var der jo ikke noget, der kunne stoppe én i at gå ud på gaden. Jamen, jeg gik jo bare. Jeg ved ikke om min søster var med, det er muligt vi har fulgtes ad, det kan jeg ikke huske, men i hvert fald: ud det skulle vi. Og så gik vi på gaden og festede og syntes at alt det var bare skønt. Om i Gothersgade, det er der hvor folk samles, så der gik vi bare om. Jamen der foregik ikke andet end at vi bare gik og råbte og sang og syntes bare det var dejligt. Jeg er sikker på frihedssangen blev sunget mange gange. Det var jo heller ikke noget, som var officielt, det var jo noget man fik over den engelske radio. Jamen, vi var jo bare ellevilde over det der. Hele vores ungdom den var jo gået tabt, så det var en lykke ud over alle grænser. Lige pludselig så lød det: "HIPOerne kommer!" De var ude på Hannerup, der holdt de til, og de havde også hørt det dér, så nu skulle der rav i gaden. De kom spurtende ind, og de var jo ikke fredelige. Så var det bare med at komme hjem. Når man hører det der frihedsbudskab – det virker stadigvæk.

Ella Mortensen

Treldevej 91

(f. 1932)

Vi måtte jo aldrig komme ud om aftenen – os børn der var hjemme. Så vi sad altid og spillede kort – Far og Mor og os. Vi sad og spillede kort om aftenen. Så blev der altid lukket op for radioen. Jeg tror klokken var –otte-halv ni eller sådan noget, der blev lukket op. De skulle høre den engelske radio. Så skulle der være ro. Da var det, det kom med det samme, at der var blevet fred. Så snakkede vi om med det samme, at så skulle vores rullegardiner væk. For det var vores mareridt fra dengang vi boede inde i byen at tyskerne havde været og skælde ud, fordi det ikke var tæt nok. Vi havde rullet det for langt ud, så vi måtte tætne det. Men rullegardinerne kom ikke væk den aften, men de kom hurtigt væk. Det var tvang, at det dér skulle være der. Så skulle det jo fjernes hurtigt. Men det var ikke noget med, at vi havde noget særligt ud over det, at vi var glade. Og der blev klappet i hænderne. Og vi holdt sjov og ballade. Der blev ikke spillet mere kort den aften.

Gerda Brockhusen Ved Fagerlien, Egum

(f. 1933)

Jeg er altså født i 1933 ude i en lille landsby lige her uden for byen, Egum, og vi havde en lille købmandsforretning. Egum var ikke ret stor, der var fem gårde og skolen og smeden og så købmanden og så nogle få huse, det var alt. Jeg var oppe hos skolelæreren, fordi hans søn og jeg, vi skulle til optagelsesprøve herinde i byen, fordi vi skulle ind og gå i mellemskolen. Og der var jo mange ting, fysik og matematik og sådan noget, det var jo sådan lidt en by i Rusland, for det havde vi ikke så meget af. Og så ville han gerne give os lidt ekstraundervisning. Så kan jeg huske at vi sad inde i skolestuen og terpede et eller andet, så kom Fru Nielsen, skolelærerens kone pludselig farende ind. Ih, hun havde lige hørt over BBC London, at der var blevet kapituleret og nu var freden der. Så var der selvfølgelig ikke mere undervisning den aften. Og så sprang jeg jo bare ud af døren og hjemad, som glad tolvårig tøs, der pjanker af sted, ikke. Og jeg hoppede og dansede hjem og jeg syntes, det var en skøn aften. Der er nogen, der siger, at det var lidt koldt, det kan jeg nu ikke huske. Og min mor, hun hev rullegardinerne ned, kan jeg huske, de der sorte gardiner. Nu var det jo ikke nogen stor landsby, men man samledes jo ude og snakkede og jublede og nej hvor var det dejligt. Vi kom ud og inde fra smeden kom de ud. Og man sang og jublede og de dér sorte rullegardiner, de blev hevet ned. Men jeg mindes ikke at der var nogen, der tog ind til byen eller noget.

Inger Heise Olsen

Erritsø Bygade

(f. 1929)

Jeg var alene hjemme med min mormor som boede ved os i nogen tid. Mine forældre var ude og spise hos nogen. Jeg sad selvfølgelig og lyttede, for det gjorde jeg hver dag af vane. Man skulle jo trods alt følge med. Jeg hoppede op af stolen og jeg fór op af trappen. Hun var gået i seng. Og jeg sagde "Ved du hvad Mormor tyskerne har kapituleret." "Åh herregud" sagde hun og så vendte hun sig om og sov videre.

Så tænkte jeg: jeg skal i hvert fald ud på gaden. Og det var der mange andre der skulle. Og inden man så sig om så var man en flok så stor. Af jævnaldrende, lidt ældre lidt yngre. Vi strømmede ned ad gaden. Og så henne i forsamlingshuset, det var besat af flygtninge. Og de kom også ud og jublede. De var så glade og de smilede. Vi jublede ned ad gaden – vi var stadigvæk en tyve stykker – så var vi inde i det første hus, hvor der var nogen af dem vi kendte, og der skulle vi have kaffe.

Så kom vi ned til det her stykke jord. Og der var blandt andet nogle lange mistbænke fyldt med tulipaner. Vi røg ind i tulipanerne og rev dem af. Så tog vi over på gården på den anden side af vejen med armene fulde af tulipaner og vi delte ud med rund hånd til alle vi mødte. Vi havde rigtig mange blomster med og hvert sted vi kom ind hældte vi blomster ud og fik noget at spise og drikke. Og vi blev ved det halve af natten. Det var en aften, vi ikke glemmer. Det er helt sikkert.

Jytte Poulsen Lollandsgade 13

(f. 1929)

Den 4. maj kan jeg huske, at jeg fik ikke lov at gå ned på gaden, for de skød også, da vi havde hørt det dér frihedsbudskab. Vi hørte altid engelsk radio, eller det dér, der var forbudt. Da måtte jeg jo ikke gå ned på gaden, så jeg fik lov at gå ned i gården. Det var jo ikke særlig spændende, men det fik jeg lov til dengang.

Jeg kan huske lige så tydeligt, at jeg ville have lov at løbe ud, der den 4., det fik jeg ikke lov til.

Kirsten Peier Norgesgade 8

(f. 1937)

Mine forældre og mig, vi var inviteret ind til vores naboer, som boede i lejligheden ved siden af, i samme opgang. Der var stort middagsselskab. Jeg var med som eneste barn. Jeg var otte år. Vi sidder dér og spiser fin middag, og så lige pludselig, så skulle de voksne høre radio. Og så lige pludselig så bliver der et postyr uden lige. Folk de råber og skriger. Nogen kravler op på stolene, nogen kravler op på bordet. Så finder jeg ud af, at min mor, hun sidder og græderovre i sofaen. Og jeg siger til min far, "Jamen Far, hvad er der dog sket?" Og så er det, han siger til mig: "Jamen, der er blevet fred." "Jamen fred, hvad er det for noget?" Så skulle jeg have at vide hvad det var. Og jeg kan ikke huske, hvad han svarede, men han svarede selvfølgelig, at vi var blevet fri for tyskerne, noget i den retning. Og det var jo en stor glæde. "Jamen hvorfor sidder Mor og græder?" "Hun græder nok, fordi Norge ikke er blevet befriet endnu." Bagefter har jeg måske tænkt, at det kunne jo også være glædestårer. Men det var måske lidt svært at forklare et barn.

Men så skete der jo en masse den aften. Folk de var ellevilde. Vinduerne blev smækket op. Der var masser af folk nede på gaden, i Norgesgade. Folk de råbte og skreg og vinkede og satte lys og flag i vinduerne. Og så var der nogen, der styrtede op til Landsoldatpladsen. Ja, så gik vi også ned på gaden og op til Landsoldaten. Så kan jeg huske jeg så, at der var nogen, der satte en stige op til figuren af landsoldaten. Han var jo muret inde. Og de begyndte at hamre løs, for nu skulle han befries. Og alle snakkede jo med hinanden, om man kendte hinanden eller ej. Det var en stor fest. Der var mange mennesker. Det var sjovt at opleve. Jeg kan føle det endnu. Det var helt ekstatisk. Det var en stor oplevelse i hvert fald.

Lilly Krogh

Gården Egholt, Trelde Næsvej

(f. 1927)

Det var dér om aftenen. Halv ni, da kom den engelske radio. Hvad hed han så? "BBC sender til Danmark," sagde de. Og så kom det: "De tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark har overgivet sig." Og det gik jeg ud og sagde det til dem ud i laden. Og de farede jo bag efter mig ind. Og så sagde han lige noget andet. "Nå, der har hun sgu snydt os," sagde han så. Men så kom det igen, heldigvis. Og vi gik ud og hejste flaget. Selvom klokken den var halv ni-ni om aftenen. Det var i hvert fald en stor aften eller dag dengang.

Lis Carlsen

Dådyrvej 12

(f. 1936)

Jeg kan huske, det blev læst op. Jeg kan huske, vi rev rullegardinerne ned. De sorte rullegardiner, de røg ned og blev brændt. For dem ville vi aldrig nogensinde have op igen. Alle løb jo ud på gaderne og hilste på hinanden. Også dem, man ikke kendte. Der var sådan en euforistemning. Men jeg tror, vi er kommet i seng som vi plejede. Jeg kan ikke huske at det var noget, vi gjorde voldsomt meget ud af. Men måske også fordi vi boede lige uden for byen. Vi boede jo ikke inde i Fredericia. Det kan jo godt være en forskel. Men jeg kan huske næste dag i skolen, hvor det var spændende at komme i skolen, og vi glædede os til at komme tilbage på Slesvigsgade skole igen.

Lis Holleufer Kongensstræde 75

(f. 1928)

Jeg boede i Kongensstræde nummer 75. Det første, jeg oplevede den aften, det var – der boede en oberstløjtnant lige over for os – han åbnede vinduet og tog et Dannebrog ud af. Så var vi klar over, det var rigtigt. Og så var det ellers om at komme ud på gaden. Og folk rendte med Dannebrogflag og der var liv og glade dage. Alle var næsten på gaden.

Ruth Bjarup Bjergegade 15

(f. 1936)

Det drejer sig om 4. maj 1945. Da var jeg otte år. Og vi boede i Bjergegade, den øverste del af Bjergegade, tæt op til volden. Min bror og mig, vi er alene hjemme. Vores far er på vagt ude på transformatorstationen ude på Strandvejen. Så vi var alene hjemme. Så vi sidder også klinet ved radioen. 20.30 så kommer speakerens stemme: "BBC sender fra London". Først er der de ordinære udsendelser om den aktuelle situation. Så er der en pause, hvor det bare suser lidt – det gjorde det i de gamle radioer. Så kommer speakerens stemme igen. Men så er det ligesom den har fået en helt anden klang. "Her er London, her er London." Så siger han meget højtideligt: "I dette øjeblik har feltmarskal Montgomery meddelt, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og i Danmark har overgivet sig. Danmark er atter frit." Det er faktisk ordret. Jeg kan huske det. Og så kommer han igen: "Her er London", lidt mere knald på, "Jeg gentager..." Og så lige pludselig så kan vi høre: Op med nogle vinduer. Og folk tramper ned ad trapperne - vi boede i en etageejendom - og ud på gaden. Og så råber de hurra. Og jeg ved ikke hvordan, men lige pludselig så vajede der et flag ud fra vinduet ude på trappen. Og det vindue havde jeg aldrig set åbnet.

Og folk, de stuver ned på gaden, og det gjorde vi også. Og så tager folk hinanden i hænderne. Og så synger de frihedssangen. Den har vi gået og øvet os på alle os unger, inden befrielsen. Der var en frihedssang, og så gik vi og øvede os oppe på volden. Den kunne folk altså godt.

Vi tog hinanden under armen, og så gik vi ned på tværs af gaden. Hvis der kom en bil, måtte de også stoppe. Og så sang vi frihedssangen ned af gaden. Vi ser nogen, der tager mørklægningsgardinerne ned.

Ruth Bjarup

Ved transformatorstationen

(f. 1936)

Min bror og mig, vi er alene hjemme. Vores far er på vagt ude på transformatorstationen ude på Strandvejen. Det var byens elforsyning. Faktisk den eneste. De havde vagt for at der ikke skulle komme sabotører til at sprænge den. Men tyskerne kunne også have en vis interesse i det.

Men så vil jeg fortælle lidt om, at vejret – det havde været solskin hele dagen – så det var en rigtig flot lun aften. Nu er vi altså næsten ved at være at det mørkner. Men lige pludselig så siger min bror: Skal vi ikke gå ud på Strandvejen og fortælle Far det? Så siger jeg, jamen de har da også en radio derude på transformatorstationen. Jamen alligevel. Det gjorde vi. Det var jo en bevogtning, men hunden gøede. Der var en meget bidsk schæferhund derude. Den gøede, og så kunne han se, det var os. Vi kom heller ikke ind, men vi snakkede om ”Har du hørt det Far?” – ”Ja, ja, det har jeg.” Men han skulle være på vagt til seks om morgenen. Men jeg tænker på, det var jo ikke ufarligt. Det var både danske sabotører og tyskerne selv, der var interesserede i måske at mørklægge det hele. Så det har ikke været ufarligt. Det har jeg tænkt på siden. Det var faktisk lidt en farlig situation.

Ulla Nagy Ved Frederik den 3.s vej

(f. 1934)

Vi havde i mit barndomshjem en ung dame, som var husassistent, hun havde noget familie, der boede her i Fredericia. Og jeg kan ikke stadfæste helt om det var Frederik den 3.s Vej eller Hans de Hoffmans Vej – en af de to veje. Og da havde hun familie og da cyklede vi over som vi havde gjort tidligere om aftenen. Og da sad hele familien med hovedet inde i radioen for nu at høre fra England hvad nyt der var, for alt spændte jo rundt omkring i Europa, det var sådan lige før det begyndte at blive spændende – rigtig spændende. Og så pludselig opførte alle de voksne en krigsdans. For da kom budskabet, og så lyttede vi selvfølgelig til for det blev gentaget, og det var så dejligt, og de for rundt og smækkede hinanden kys på kinden og alt det der.

Og vi cyklede hjem igen gennem en by som var fuldstændig vild, fordi der var lys i vinduerne selvom det var maj måned, man havde hevet de dér sorte gardiner ned og alt var bare som det skulle være. Det er sådan jeg husker mest, og jeg husker så også da jeg kom hjem i mit hjem, jamen glæden og begejstringen. Men det er igen et spørgsmål om, hvor meget forstod vi i den alder, vi havde.

Jeg kan huske at min mor var utrolig glad. Jeg havde faktisk ikke set hende så lykkelig i lang tid, fordi min far døde ikke så lang tid i forvejen og – jamen hun var meget, meget glad. Jamen jeg husker det som en meget glad stemning.

Verner Jensen

Gården Rolighed, Tuevej 52

(f. 1929)

Jeg sad med hovedet i radioen hver gang de sendte fra London. Jeg var de her femten år. Jeg sad ved skrivebordet og skulle regulere lyden. Hvis jeg stillede lidt, blev lyden lidt tydeligere. Som regel kunne vi nogenlunde høre det, for ellers, tyskerne havde støjsendere på. Men den 4. maj om aftenen, jeg tror det var halv ni. De havde begyndt udsendelsen. Så afbrød de. Og så kom det, du har hørt 100 gange. "Det meddeles i dette øjeblik". Og da sad jeg med hovedet inde der. Det var en fin sommeraften. Og jeg gik bare ud på vejen og kiggede. Hvad skal jeg nu? Så kunne jeg høre nede på boldbanen, der sang de fædrelandssange. Det var bondemanden, han var gået ud og fortalt håndboldspillerne, at nu har de... For han havde også siddet ved radioen ligesom jeg gjorde. Så sang de nationalsange. Så gik jeg i seng.